

GISSEN SHAXS SO‘ROVNOMASINING PILOTAJ TAJRIBA-SINOV BOSQICHIGA TAYYORLASH VA TADBIQ ETISH XUSUSIYATLARI

Rasulova Guliniso Anvar qizi

Mirzo Ulug‘bek nomidagi

O‘zbekiston Milliy universiteti

Psixologiya (Faoliyat turlari bo‘yicha) II bosqich magistranti

ANNOTATSIYA

O‘zbekistonda 2023 yil «Insonga e‘tibor va sifatli ta‘lim yili» deb e‘lon qilinishi ilm-fan va raqamli iqtisodni rivojlantirish, yoshlarni qo‘llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash hamda inson manfaatlarini ta‘minlash va mahallani mustahkamlash kabi ezgu maqsadlar qo‘yilganligi sababli “Gissen shaxs so‘rovnomasining pilotaj tajriba-sinov bosqichiga tayyorlash va tadbiq etish xususiyatlari” amalga oshirilmoqda. Klinikada psixodiagnostik usullarni qo‘llashga bo‘lgan an’anaviy yondashuv o‘zining shaxsiy ilmiy ko‘nikmalaridan tashqari differensial- diagnostik vazifalar yechimlarini taxmin qilishni ham o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: So‘rovnoma, test, diagnostika, psixoterapiya, introsixika, taxlil, tadqiqot, ijtimoiy munosabat.

Psixoterapiyaning o‘sishi va undan bemorlardagi turli kasalliklarni davolashda keng foydalanishda qayta ishlashga bo‘lgan extiyojning kelib chiqishi, psixologik diagnostikaning yangi usullarga moslashish jarayoni, shaxsiy xarakterni ifodalovchi ma‘lumotlar, psixoterapiya jarayonidagi hisob-kitoblar samaradorlik darajasini oshirishga o‘z xissasini qo‘shgan bo‘lar edi. Buning uchun psixodiagnostika usullari psixologik tavsiflarga yo‘naltirilgan bo‘lishi, faqatgina ichki shaxsiy jihatlarni tushunishgagina yordam berib qolmasdan, shaxslararo o‘zaro ta‘sir va ulardagi munosabatlar, yetarli ob‘ektiv ma‘lumotlarni berish, nafaqat sinovdan

o‘tayotganlarning xulosasiga asoslangan, balki atrofdagilarning ham xulosasiga tayangan holda, shuningdek, psixoterapiya va uning samaradorligi bo‘yicha tadqiqotlar jarayonida psixologik o‘zgarishlar dinamikasini o‘rganish maqsadida takroriy foydalanish uchun yaroqli bo‘lishi kerak. Shunday usullardan biri bu Gissen shaxs so‘rovnomasidir.

Gissen shaxs so‘rovnomasi (Gissen test – GT) 1968 yilda ishlab chiqilgan. Gissen psixosomatik klinika universiteti nemis olimlari ishtirokida tashkil etildi va klinikada diagnostika vositasi sifatida juda tez shuhrat qozondi. Ushbu test individual va guruh diagnostikasining turli masalalarini hal etish uchun juda qulay. Gissen testi nafaqat klinikaviy keng foydalanishga balki ijtimoiy- psixologik tadqiqotlar natijasida keying yillarda (1975) testni yangi ma’lumotlar asosida qayta standartlashtirishga olib keldi. (Beckman D. et al., 1983). GTning boshqa psixologik testlardan asosiy farqi shundaki, u nafaqat shaxsiyatni tadqiq qilishda, asosan kichik guruhlarda shaxslararo munosabatlarni tahlil qilishda, xususan, shaxsning ijtimoiy munosabatlari va reaksiyalarini hisobga olishda juda qulay hisoblanadi.

GTni ishlab chiqishda qo‘yilgan asosiy talablar:

- Test sinovdan o‘tayotgan shaxsga o‘z ichki dunyosi va atrofdagilar bilan munosabatlari aks etgan psixologik avtoportret yaratishiga imkon berishi;
- Bu avtoportret sinovdan o‘tayotgan shaxsning shaxsiy xususiyatlarga asoslangan, ichki tarkibga xoslangan va mavzuning ijtimoiy-psixologik aloqalari bo‘lishi (so‘rovnoma punktlari unda sinovdan o‘tayotgan shaxs asosan o‘zini boshqa odamlar bilan munosabatlarida tavsiflaydigan qilib tuzilgan);
- So‘rovnoma turli yosh guruhlar uchun mos bo‘lishi;
- So‘rovnomani amalga oshirish vaqti 10-15 daqiqadan oshmasligi kerak, bu so‘rovnomani diagnostika vositasi sifatida konsultatsiyalarda, klinik amaliyotlarda, shuningdek, o‘tkazilayotgan guruh tekshiruvlarida oson qo‘llash imkonini beradi;
- GT bir xil 40 ta bipolyar bayonotning 2 ta variantini o‘z ichiga oladi (“men”, “u”)

GT variantlari sinovdan o‘tayotgan shaxsning mustaqil xarakteristikasini olish uchun mo‘ljallangan;

O‘ziga xos bo‘lgan ma’lumotlarni mustaqil xarakteristikalar bilan solishtirish individual diagnostika imkoniyatlarini kengaytirib beradi. (masalan, bemorning o‘ziga xos xususiyatlariga tuzatuvchi qo‘shimcha sifatida shifokorning fikrini olish); ayniqsa ijtimoiy-psixologik tadqiqotlar uchun qulay bo‘ladi. (masalan, er-xotinlar, oilalar, psixoterapiya guruhlari tekshiruvi).

Har bir GT bayonoti 7 balli tizimda baholanadi. Qabul qilingan ballar MMPI ga o‘tkazishga o‘xshash boshqa standart ballarga o‘zgartirilishi mumkin. Ushbu 6 ta standart GT tizimining asosi Gissen psixosomatik klinikasida nevroz bilan og‘rigan 236 bemordan iborat guruhda o‘tkazilgan so‘rovnomaning natijasidan olingan tahlildir. Omillardan biri eng katta vazifa yuklatilgan dastlabki 6 ta element shkalalariga birlashtirilgan.

Umuman olganda, GT mualliflari tomonidan tuzilgan 6 ta standart shkalaning mazmuni zamonaviy psixoanalitik diagnostika uchun markaziy bo‘lgan ichki shaxsiyat va ijtimoiy-psixologik o‘zgaruvchanlikni qamrab oladi. Biroq, ma’lumotlarni bu usulda talqin qilish shart emas, "diagnostik profil o‘zi uchun hech qanday kontseptual talqinlarni talab qilmaydi, bu faqat matematik tahlil bilan tasdiqlangan individual belgilar o‘rtasidagi bog‘lanishlar zanjirini namoyish etadi" (Bleyxer V.M, Kruk I.V, 1986), turli nazariy yo‘nalishlar doirasida keyingi talqinlarni sodir qilishga imkon beradi.

Sinov natijalarini 6 ta standart shkala bo‘yicha tahlil qilishdan tashqari, GTning barcha 40 savolga asoslangan murakkabroq, lekin tabaqalashtirilgan diagnostikani ham amalga oshirish mumkin.

So‘rovnomani mahalliy muhitga moslashtirish maqsadida rus tilidan o‘zbek tiliga ilmiy tilda tarjima qilindi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Е. А. Голынкина., гиссенский личностный опросник (использование в психодиагностике для решения дифференциально-диагностических и психотерапевтических задач) Методическое пособие СПб., 1993.
2. Beckman D., Brahler E., Richter H.-E. Der Giessen-test (GT). Handbuch. - Bern; Stuttgart; Wien: Verlag Hans Huber. -1983. -133 S.
3. Rasulov A. I. Psixodiagnostika O'quv-metodik qo'llanma Toshkent-2009 B.76
4. Rasulov A. I. Psixodiagnostika O'quv-metodik qo'llanma Toshkent-2019 B.78-80.
5. Гиссенский тест-метод исследования личности и межличностных отношений// Психологическая диагностика отношения к болезни при нервно-психической и соматической патологии. - Л., 1990. - С. 121-126.